

torej se mora v Budim-Pešti kazalec stare ure pomekniti za 11 minut nazaj, v Monakovem pa za 14 minut naprej, da kažeta obe po mednarodnem času. — Na Dunaji kaže ura, gredoča po krajnem solčnem poldnevi, malone 6 minut čez poldne, v Berlinu pa kakih 6 minut predpoldne, kadar je na mednarodni uri poldne. Če torej na Dunaji pomaknejo kazalec na starih urah primeroma za 6 minut nazaj, v Berlinu pa skoro že 6 minut naprej, kažó ure novi čas. — V Hamburgu nedostaje na stari uri 20 minut, v Rimu 10 minut do poldneva, ko ima mednarodna ura poldne; torej je treba v Hamburgu pomekniti kazalec na starih urah za 20, v Rimu pa za 10 minut naprej, da se strinjajo z evropskimi mednarodnimi urami. —

Kdor želi vedeti, kje je glavna meja novi časovni meri, njemu povemo, da so izvolili prvi zemljepisni meridijan, kateri gré čez zvezdarno v Greenwichu, za sredo prvega urskega pasú. Od Greenwicha se razteza prvi pas $7\frac{1}{2}$ zemljepisnih stopinj proti večeru in prav toliko proti jutru. Sredo sosednega, vzhodnega pasú dela petnajsti vzhodni meridijan med Prago in Gradcem. Tikoma vzhodne meje tega našega pasú se pričenja ruski urski pas s Peterburgom na sredi, in za peterburškim pasom se vrsté še drugi pasovi, kar jih je okrog svetá, dalje do Greenwicha.

A t e n e.

Spisal S. Rutar.

Δέν πρῶτον!

I.

Znano je, kakó vpliva podnebje na človeka, na njega značaj in vse njegovo delovanje. V toplem podnebju se človek popolnoma póleni in je rajši zadovoljen z najpreprostejšo hrano, nego bi delal naporneje in živel zložneje. Že Italijanom je najbolj všeč »dolce far niente« in prav takó — če ne še bolj — tudi Grkom. Povsod ob železnici, na vsaki postaji, vidiš mnogo radovednežev in postopačev, ki prežé na tujca, da bi mu izpulili kàj »pentar« (pet lept, t. j. 2 kr.); brž si potem kupijo célo ogorko (kumaro), katero pojedó kàr surovo z olupkom vred. Tudi po mestih vidiš vse polno ljudij, kakó postopajo ali pa sedé pred kavarno. Mnogi niti ničesar ne pijó in ne trosijo,

nego se le pogovarjajo in politikujejo o nemarnosti vladini. Drugi pa igrajo na italijanske kvarte. Če vprašaš takega brezposelnika, zakaj nič ne dela, zakaj ne skrbi za svojo bodočnost, odgovori ti malomarno: »Δὲν παράζει«, t. j.: »Nič ne dé, saj je vse jedno!«

V grško stolico prideš lahko ali po železnici preko Patrasa in Korinta ali pa po morji čez Pirej. Na prvem poti ugledaš Akropolo kakih 8 *km* prej, nego prideš v Atene, in na prvi pogled spoznaš, kakó slikovito leži mesto. Še bolj pa te očara prihod po morji. Ko pripluješ mimo Eginete, ugledaš ravno pred seboj luko Pirej in otok Salamis (sedaj »Kuluri«), kateri se s svojimi stegni malone dotika celine. Nad njim kipí zadi visok šiljek Geraneja v Megaridi (1370 *m*), bolj na desno pa Parnes (1113 *m*) koncem atiške ravnice. Bolj spredi se dviga okrogla (z morja se vidi bolj st snjena) in gola grmada Himeta, slovečega zaradi medú. Tik morske obale spoznaš ploskast grič, za katerim se dvigajo ladijski jadreniki, to je Pirej z gričem »Munihija«. Ko prideš bliže, prikaže se ti med Parnesom in Himetom piramidi podobni Pentelikon in pred njim se razvije krasen položaj Aten. Sredi panorame stoji Akropola, na desni Filopapov spomenik, na levi pa zvezdarnica. Véliko belo poslopje za Akropolo je kraljeva palača, in nad njo se dviga škrbasti Likabet. Tudi daljna vožnja iz Pireja v Atene (8 *km*) je zeló zanimljiva (dve železnici, parni tramvaj in široka cesta držé v mesto). Najprej se vozimo med vinogradi, potem skozi prastari oljčni gaj ob Kefisu in ko zavijemo na desno okolo griča Museion, imamo vse mesto ravno pred seboj.

Atene stojé nekoliko bolj proti severu od starega mesta v položeni kotanji med Akropolo in Likabetom, od 40 do 140 *m* nad morjem. Središče mestu je »Trg zloge« (Πλατεία τῆς ὁμονομίας, 71 *m*), s katerega držé na vse strani preme ulice kakor zvezdni žarki. Proti jugu držé »Atenske ulice« in vzporedno ž njimi »Eolove ulice« (Ὀδὸς Αἰόλου), po katerih prideš naravnost k Akropoli. Njih podaljšek proti severu se imenuje »Patisijske ulice«, ker držé v kraj jednakega imena na podnožji Turškega griča (Turko-vuni). S Trga zloge se vlečejo proti jugozapadu »Pirejske ulice« (pozneje cesta), a proti jugovzhodu »Stadijske ulice« naravnost do drugega atenskega trga, »Trga ustave« (Πλατεία τοῦ συντάγματος). Vzporedno ž njimi (proti severovzhodu so širše) držé »Vseučiliške ulice«, ki se zavijejo nad Trgom ustave kot »obroč« okolo Akropole. Med najživahnejše spadajo tudi »Hermove ulice«, ki se križajo navpično z Eolovimi ulicami, nekamo v sredi med Trgom zloge in Akropolo; v njih prodajalnice zahaja največ kupcev.

Vse te ulice so ravne, snažne in imajo lepa poslopja, kakeršna se vidijo le po najmodernejših stolicah. Poleg njih pa je še vse polno majhnih, ozkih, zakrivljenih in nesnažnih ulic, zlasti med Hermovimi in med Akropolo. Na severovzhodni strani Akropole so hiše kakor gnezda prilepljene celó pod navpično steno. Kratek izprehod po teh ulicah nam odprè pogled v domače, neprikrito življenje siromašnejših Atencev. Najbolj se nam to kaže na »pazarji« (tržišči), ki je še dandanes blizu stare »agorá«, in sicer med ozidjem Hadrijanove »stoá«. Na pazarji lahko kupiš vse, česar le potrebuješ za vsakdanje življenje. Vsaka stvar ima svoj poseben oddelek, in po pazarji hodeč greš mimo najraznovrstnejšega blagá, n. pr. jestvil, pijač, zlasti limonad, oblek, obutev, posod i. t. d. Prodajalnice so navadno kolibice od lesá in pokrite z deskami. Vrata so napravljena takó, da se odpira polovica nizdolu, a druga polovica navzgor in da rabi poslednja proti dežju in solnčnim žarkom. Tudi nad večjimi prodajalnicami za jestvine je napravljena široka streha od desák. Spodnja polovica vrat se položí po tleh, in na njih je razstavljeno razno blagó, med katerim navadno čepí prodajalec s podvitimi nogami. Kdor pride na pazar, ne odide iz lepa praznih rok. Od vseh stranij ga vabijo in kličejo, naj si blagó le »ogleda, saj kupiti ni treba nič.« Ali tujec najde le preveč takih stvarij, na katerih mu obvisé oči in katerih si kupi »za spomin« prijateljem v domovini. Tudi tam, kjer se križajo Eolove in Hermove ulice, je prav živahno vrvenje, prodajanje in vpitje. V severnem delu Eolovih ulic so samó menjalci denarja.

Toda ne samó na pazarji lahko proučuješ atensko življenje, nego povsod po tistih delih mesta, kjer ni prometa z vozmí. Po takih krajih so okrogle mize posajene kàr sredi ulic, in okrog njih stojé nizki stolčki, spleteni od slame. Celó med stebri nekdanjih svetišč in v senci starih razvalin ti postavi podjetni Grk svoje mize in stolice ter čaka, kdaj pride kdo zahtevat naržiléja, limonade ali pa kave »alla turca«, t. j. močne neprecejene kave. Stare razvaline rabijo sedanjim Grkom tudi za stranišča in kakor v Carigradu, mečejo tudi v Atenah umazano vodo in vso nesnago, zlasti mrtve živali, kàr na ulice. Vse ozke ulice so zeló nesnažne, široke pa prašne, sosebno poleti, ko nič ne dežuje. Najhuje pa je ob sobotah zvečer, ko splošno snažijo prodajalnice in hiše: tedaj tekó kàr celi potoki po ozkih ulicah, in tujec mora zeló paziti, da mu ne priletí kàj pomij na hrbet. Čudno je, da ne rabijo nasajenih metelj, nego da se pometač pripogiblje malone do tal.

Po vélikih ulicah te nevarnosti ni, zató pa je ondu tem več hrupa in krika, da bi človek kàr oglušil. Neprestano drdrajo vozovi, tramvaj

zvoní ali pa zvižga, in poulični dečki kričeč prodajajo svojo drobnino. V Atenah vozijo lahki dvokolesni vozički z zagrinjali ob stranéh; prostora je v njih samó za dve osebi, in sicer plača vsaka le deset lept (4 do 5 kr.). Že na vse zgodaj začno dečki kričati po ulicah (Grki jako malo spé) in ponujati sadje, liste, srečke i. t. d. Celó cvetice ponujajo po ulicah razcapani dečki. Kakor v Italiji, takó časopisi tudi na Grškem nimajo stalnih naročnikov, nego raznašajo in ponujajo jih (za 5 lept) poulični dečki, ki dobé za to svoje odstotke. Tudi z železniškimi vlaki se vozijo taki dečki vsak dan, in sicer stojé zunaj na stopalnicah in se držé za vagonška vrata, a na vsaki postaji jih že čakajo odjemalci. Na Grškem so kolodvori zunaj mest. Kadar je vlak sestavljen, pripeljejo ga kár sredi mesta, in tam lahko vstopi vsakdo, ne da bi ga izprevodniki kaj vprašali, ali mu branili k stroju. Vozne listke lahko kupiš kje blizu v prodajalnici. Dokler stoji vlak sredi ulic, skačejo in lezejo otroci celó med vozovi, ne da bi jih kdo odganjal. In vender ni nikoli slišati o nesrečah. Po ulicah je videti jako malo slabo oblečenih redarjev, ki sosebno strogo pazijo na to, da se zapró vse male pivnice že ob desetih zvečer.

Središče javnemu in družbinskemu življenju v Atenah je na Trgu ustave. Ta trg je nastal za Otona I. Bavarskega in ima kvadraten prostor, sredi katerega so lepi nasadi cipres, oleandrov in vedno zelenih rastlin, ki obkoljajo lep marmornat vodomet. Tukaj se izprehajajo Atenčani vsak večer, mladi in stari, preprosti in bogati; tukaj se tudi sestajajo zaljubljeni ljudjé. Grki hodijo počasi, dostojanstveno, zató se pa razgovarjajo tem živahneje, malone strastno, kakor sploh vsi južni Evropci. Vsak moški nosi v roki, bodisi pred seboj ali na hrbtu, našim molkom podobne brojanice od steklenih, kokosovih in drugačnih jagod ali pa od prav majhnih školjk, nabranih ob pirejski obali (takó imenovane »kordonje« ali »gumbologijone«) ter jih prešteva ali pa suče okolo roke, da si takó krajša čas (n. pr. čuvaji po muzejih) ali pa, če je v društvu, da s tem vrtenjem izraža svojo živahnost. Vsak Grk tudi strastno kadí, bodisi da se izprehaja, ali da prodaja, ali pa sedí pri delu. Na Trgu ustave navadno vsak večer igra vojaška godba, ki je pa precéj slaba; tudi se zažiga umetalen ogenj. Ob jednajsti uri pa ponehava to javno življenje.

Hotelov in gostilen imajo Atene vse polno. Po prvih se dobivajo jedila na francoski in nemški način pripravljena, po drugih pa po národno-grškem ukusu. Na grškem jedilnem listu stoji v prvi vrsti »arnáki«, ali »arní psitó« (pečen janjec), pa »katopulo« (pečena piška), potem šele »bef« (govedina). Domačini jedó skoro najrajši »pilafi«, ki

je podoben italijanskemu rižotu, le da je mnogo slajši. Juho Grki malo cenijo, če pa jo pripravijo, zakisajo jo prav močno z limono. Nasprotno so ljudstvu priljubljene sladke jedi, »glikizma«. Smoleno vino (»krasi rezinato«) se prodaja po litrih, nesmoleno pa v stekleničicah po 6 decilitrov. Vodo prinašajo v lončenih vrčih, katere postavljajo na krožnike z vodo napolnjene. Za trebljenje zób rabijo suhe koprove (Fenchl-) bilke in to imenujejo *ζυλοράκις* (lesene ostrice). Na izrečno zahtevanje dobiš po kavarnah tudi kavo z mlekom (»alla franca«) in naržilé, katerega domačini sploh pušijo. Ker je kovan denar na Grškem redek (srebrnega niti ne vidiš), dajó kavarnarji gostom pločevinaste marke. Kavarne so zbirališča vseh brezposlecev, ki v njih pridno čitajó liste in politikujejo. V Atenah izhaja okolo 12 listov razne vsebine. Politiški listi (podkupljeni) delujejo za svoje stranke, katerih so sedaj tri vélike: velikogrška (Delejannis), konservativna (Trikupis) in srednja (Rali).

Atene imajo neprimerno mnogo monumentalnih zgradb, izvêdenih v strogo-klasskem slogu; trudijo se posnemati starogrške stavbe. Celó na strešnih robovih so postavljene »sime« in »akroterje«, kakeršne so imela starogrška svetišča. Vender pa te zgradbe nikakor niso takó veličastne, kakor so bile stare. Kar je pri njih najbolj čudno, je to, da so jih ustanovili bogati Grki, milijonarji, ki bivajo po drugih večjih evropskih mestih. V tem oziru se pač nobeno drugo mesto na svetu ne meri z Atenami. Takó je n. pr. ustanovil dunajski bankir baron Sina zvezdarno in meteorološko opazovališče na griči Museion in izročil delo znanemu danskemu arhitektu Hansenu. Tudi je poskrbel za dotacijo te ustanove in za plačo uradnikom. Njegov sin je dal sezidati akademijo znanostij in umetnostij v Vseučiliških ulicah. To je najkrasnejša zgradba novih Aten; izvêdel jo je tudi Hansen. Sezidana je vsa od bliščečebelega penteliškega marmorja in prav bogato pozlačena, takó da opazovalca kàr očara. Pred vélikim vhodom sta sedeča kipa Sokrata in Platona; zvršil ju je atenski kipar Leonida Drosa. Le-tá je tudi izdelal kompozicijo v podstropji, ki posnemlje ostanke podstropnih podob na vzhodni strani »partenona«. V pred-dvorji stojita dva jako visoka stebra, na katerih se vzdigata čez streho zgradbe kipa Apolona z liro in Atene s kopjem (od istega kiparja). V véliki sobani je naslikal dunajski slikar Griepenkerl boj med bogovi in titani.

Tik akademije stoji vzorna vseučiliška zgradba, sezidana ob prostovoljnih doneskih (Hansen 1837. – 1842.) v polihromnem načinu. V nasadih pred poslopjem vidiš kipe grških rodoljubov in spomenik

»svete čete«, ki je padla dné 19. junija 1821. leta v Vlaški pod vodstvom kneza Ipsilantija. Na pročelji je lep portik, iz katerega držé dvojne stopnice k dvoranam za predavanje, katerih ima vsaka fakulteta samó po jedno. Tudi za novo knjižnično poslopje je daroval denar rodoljub Vallianis, Arsakis pa je ustanovil žensko učiteljišče z višjo dekliško šolo (v istih ulicah, po njem »Arsaktion« imenovano), ki je največji zavod te vrste v vsem orijentu. Takisto so nastale: politehnika, gimnazij »Varvakion«, moško učiteljišče »Rizarion«, nova metropolija, razne bólnice, najdenišnice, hiralnice, sirotišnice i. t. d.

Krasni poslopji politehnike in národnega muzeja stojita v Patisijskih ulicah. Sosebno prvo (zgradil ga je domač umetnik 1862. do 1880.) je prava bliščobna stavba od najčistejšega penteliškega marmorja. Najprej kipita dve krili v dorskem zlogu, a véliko poslopje za njima s širokimi stopnicami ima dve nadstropji v dorskem in jonskem zlogu. Národní muzej je sezidal nemški arhitekt Lange; pročelje v jonskem zlogu je dolgo 100 *m*. Novo gledališče je dal dozidati grški rodoljub Singros. Parlamentna hiša ne kaže zuñaj nič posebnega.

Jedna najlepših zasebnih zgradeb v Atenah je hiša Henrika Schliemanna v Vseučiliških ulicah; sezidal jo je v Atenah živeči inženér Ziller. Nad strešnim robom so najbolj znane podobe iz grške plastike, večinoma junaki po Homerjevih pripovedkah. V obeh nadstropjih so bogato okrašene ložije, katere sosebno zanimljejo nas Slovence, ker jih je naslikal naš prezgodaj umrši Jurij Šubic. Nekaj dalje, vrhu Trga ustave, stoji velika kraljeva palača, sezidana od leta 1834.—1838. za kralja Otona Bavarskega. Na južni strani ima jonski portik od penteliškega marmorja, sicer pa je le bolj podobna vojašnici. Za njo se razprostira velik vrt z bujnim rastlinstvom in starimi ostanki (mozajiška tla rimske vile). Na južni strani vrta je véliko polkrožno poslopje, katero je ustanovil rodoljub Zappas za razstave deželnih pridelkov.

Izmed cerkvá je najiminenitnejša grška metropolija (dozidana leta 1855.); postavili so jo do gradiva sedemdesetih manjših cerkev in kapel, porušenih v ta namen. Tloris je bizantinski, lopa pri vhodu pa ima tri romanske loke, nad njimi več marmornih stebrov in stebričev. Cerkev ima tri ladje, med katerimi so dvojni stebri, a nad stranskima ladjama so hodniki. Pred oltarjem je pozlačen stol za metropolita, in po cerkvi vidiš vse polno visečih lestencev. Poleg velike metropolije stoji tudi pritlikava kapela (bizantinski zlog iz XIII. stol.) »Panagia«, katero Atenčani najbolj časté. V nji, je vse polno sveč in podob, a prostora le za malo ljudij. Vse grške cerkve, katere še vedno pridno zidajo, pobarvane so jednakomerno, temno-rumeno, in imajo

nizke zvonike (tri vrste lin, drugo nad drugo), ki so takó šibki, da morajo večje zvonove, navadno obešati na lesene gredi.

Rimska katoliška cerkev (v Atenah je nadškofija) je blizu akademije in ima vhodno lopo od himetskega marmorja, toda prazno pročelje. Notranji stebri nad ladjami so monoliti iz »verde antico« z otoka Tina (Tenos), strop je lesen. Cerkev ima tri oltarje, in pred levim stranskim oltarjem visi sedmoročna svetilnica. Ruska in anglikanska cerkev stojita blizu kraljevega vrta. Prva ima lepo kupolo in bogato ornamentiko; mašna obleka je vsa prevlečena z zlatom. Sezidala jo je že grška cesarica Irena v VIII. stoletji, ruska vlada pa jo je dala prenoviti, ko so Atene proglasili za prestolnico. Pod cerkvijo je interesantna kripta, ki je bila nekdanj rimsko kopališče. Anglikanska cerkev je moderna gotška zgradba, ki rabi zajedno za šolo. Protestantska kapela je v kraljevi palači.

Atene se razprostirajo precěj daleč proti severovzhodu ob Ilisu in cesti v Kefisijo ter proti severu in cesti v Patisijo. Zunaj mestnih hiš vidiš še daleč okolo majhne hiše od ilovice. Od te prsti narejajo namreč prage, podobne obdelanemu kamenu, katere na solnci posušé in potem sezidajo ž njimi svoje hišice ter vrtna ozidja. Kdor je naprednejši, pomeša ilovico s slamo, in potem so taki pragi prav dobro gradivo. Kamenja imajo sicer povsod dovolj, ali tega je treba šele lomiti in obdelovati; to pa jemlje več časa in truda nego ilnati pragi. Kaj čuda, če vsak potres na Grškem poruši toliko »hiš«. Sicer so pa ilnati pragi ob taki priliki menj nevarni, nego bi bilo pravo kamenje, in škoda ob potresu je mnogo manjša, nego bi bila pri kamenitih hišah. Ilovnato kočó si Grk skoro zopet postavi, in ko mu jo potres razdene, misli si: »Δὲν πέρχεται!«

(Dalje prihodnjič.)

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

X.

rijatelja na nocojšnjem zasledovanji nista dosegla pravega uspeha.

Stari gospod, ki je vodil gospodičini, poklical je ob izhodu iz Pratra izvoščka, in trojica se je odpeljala. Janezu se je zazdelo, da se je »gubernanta«, ki je sedela spredi in zató lahko gledala vse, kar je zastajalo za urnim vozom, porogljivo nasmijala; Mato pa je bil bolj premeten nego njegov tovariš.

Atene.

Spisal S. Rutar.

(Dalje.)

II.

Dika atenska je Akropola, ki tudi v svojih razvalinah pre-mogočno vpliva na nas. Na Akropoli je bilo že od nekdanj versko in národno središče vse Atike. Tukaj sta se Atena in Pozejdon borila za trdnjavo in deželo. Pozejdon je bil premagan in je potem razkačen zasekal s svojim trizobom razpoko v živo skalo, katero so duhovniki vernemu ljudstvu kazali v erehtejonu. Atena pa je ustvarila oljiko, ki je toli značilno drevo za Atiko, in takó se je izkazala za vladarico deželi. Na Akropoli so tudi gojili sveto oljiko, ki je bila znak vsega mesta. Tukaj je stoloval mitiški kralj Kekrop, ki je imel kačaste noge, in v otlini na severozapadni strani Akropole je zalezal Apolon kraljičino Kreuso, ki je od njega porodila Jona, pradedu vseh Joncev.

Na Akropolo prideš peš iz Eolskih ulic mimo »stolpa vetrov« po severozapadnem obronku, z vozom pa mimo odejona na zapadni strani skalnatega griča, ki je tukaj menj strm. V višini 125 m stojé Beuléjeva vrata, imenovana po najditelji; bila so postavljena od starega gradiva bržkone šele v polovici II. stoletja po Kr. Skozi ta vrata lezemo po ostankih starih stopnic (moči je bilo po kačasto zaviti poti celó jezdit na Akropolo, in tod so vlačili tudi darilno živino) med sedaj zopet sestavljenim svetiščem Nikinim in 9 m visokim sezidanim podstavcem od himetskega marmorja, na katerem je stala od leta 27. pr. Kr. Agripina soha. Za tem podstavcem so držale ozke stopnice nizdolu k »klepsidri,« poleg »kaliroje« najjimenitnejšemu atenskemu studentu. Ko pridemo do višine 142 m, stojimo v slavnih »propilejah,« katere je dal napraviti Periklej od pentelskega marmorja (437 do 432 pr. Kr.). V preddvoru so po stebrih razdeljeni hodniki, in poleg teh sta bili na obeh stranéh še stranski krili (v severnem je stala baje pinakoteka). Iz preddvora drží pet vrat na planoto akropolsko, in sicer so srednja največja, dve stranski sta nekaj manjši, skrajni pa najmanjši. Skalnata planota je 300 m dolga, okolo 150 m široka in se počasi dviga proti partenonu. Bila je že v najstarejših časih obzidana s kiklopskimi skalami (»pelasgikon«), in na nji so imeli stolico mitiški kralji atenski. Pozneje pa so jo odbrali pobožni Atenci

za najimenitnejša svetišča vse države in jo napolnili z velikansko množino darov in spomenikov, posvečenih bogovom, s pravim gozdom bronastih in marmornatih kipov, takó da so po pravici imenovali Akropolo samó »dar bogovom«. Pizistratovci so jo utrdili še bolj ter olepšali stara svetišča Atene in Pozejdona - Erehteja. Perzijci so razdejali leta 480. pr. Kr. poleg mesta tudi Akropolo, toda ko so odšli, utrdil je Kimon najprej ozidje in za gradivo porabil stare triglife in stebre, potem pa je začel zidati novo, veličastnejše svetišče Ateni na čast. Toda temeljno kamenje tega svetišča je porabil Periklej, da je iz nova utrdil ozidje, ko je leta 457. več sovražnikov skupaj napadlo Atene. (Periklejeva utrditev se pozná še sedaj severovzhodno od erehtejona.) Preskrbel je tudi Akropoli nov nakras in novo bliščobo s svetišči in krasnimi spomeniki. Poklical je prve umetnike svojega časa in izročil nadzorstvo slavnemu Fidiji z naročilom, da ni treba gledati troškov, ker je smel razpolagati z bogatimi pomočki vse države in nje zaveznikov.

Od propilej skoro naravnost proti vzhodu je držala široka pot, po kateri so se vršile panatenejske procesije proti vélikemu vhodu partenonovemu, mimo bronastega kipa Atene Promahos (predboriteljice), katerega so dali Atenci napraviti od maratonskega plena. Ta kip je stal na sredi med propileji in erehtejonom na visokem podstavci ter meril 9,5 m. Boginja je bila v popolni bojni opravi in je držala v desnici kopje s pozlačeno ostjó, ki je rabila zajedno za strelovod. Kopje je kipelo do 26 m v zrak, daleč čez streho partenonovo, takó da so ga atenski mornarji ugledali že précej, ko so se vračali mimo Sunijona v domovino. Obleka na kipu je bila dolga, nagubana in preko ledij prepasana. Nad pasom so bili prsi zaodete z tesnim luskastim oklepom (»ägis«), na katerem je bila vpodobljena Gorgonina glava kot strašilo sovražnikom. Boginja je bila dolgega vratú, na glavi pa je imela šlem z grebenom in konjskim repom zadí. Lasjé so bili v zatilku zvezani v ozel, a na čelu so se prikazovali mehki kodri izpod šlema. Z levico je držala prilonjen ščit in nekoliko privzdignjene gube svoje obleke; v desnici pa je bilo oprto kopje, na katero je nalahko gledala. Obraz ji ni bil srdit, nego obrnjen v daljo, kakor bi hotela koga privabiti od daleč. Takú se je zdelo, kakor bi samozavestno stražila atensko trdnjavo in mirno pričakovala sovražnika. — Še leta 412. po Kr. je stal kip na Akropoli, a leta 462. ga že dobimo v Carigradu, pred senatovim poslopjem na »forum Constantini«. Razvneti drhal pa ga je v svoji besnosti proti vsem kipom razbila na drobne kosce leta 1203.

Partenon se je imenoval po deviški Ateni (»parthenos«), a sezidala sta ga stavbinska umetnika Iktin in Kalikrat blizu prejšnjega

svetišča, okolo leta 438. pr. Kr. Partenon je bil postavljen takó, da se je videl na vse strani daleč na okolo. Zanj so napravili umetno stopico, ki je na južni strani visoka celó 10 *m*, in 75,5 × 37 *m* velika. Na tej se vzdiga »stylobat« (podzidje za stebre) od pentelskega marmorja v treh stopinjah 1,8 *m* visoko (v tisti višini kakor strop propilej) ter je 69,5 *m* dolg in 30,9 *m* širok. Na vsakem pročelji je stalo po osem dorskih stebrov, na obeh podolžnih stranéh pa po 17 (ogelni stebri so zaračunjeni dvakrat), torej vseh skupaj 46 stebrov, ki so kakor venec obkoljali »cello«. Stebri so bili sestavljeni vsak od 12 kosov, podobnih bobnu, 10,5 *m* visoki in so merili v premeru od spodi 1,9 *m*, od zgoraj pa 1,5 *m*. Na teh stebrih so sloneli arhitravi, ki so nosili streho, o kateri pa sedaj ni več sledú. Strop partenonov je bil 18 *m* visok nad severovzhodnim temeljem. Okolo podstrešja so se vrstili triglifi in metopni reljevi. Poslednjih je bilo skupno 92 (16 metop je sedaj v Londonu, 1 v Luvru in 1 v akropolskem muzeji), ki so predstavljali boje s Kentavri, Atenina dela, Tezejeva in Heraklejeva junštva, a so zeló poškodovani od vremenskih nezgod. Podstropji na obeh pročeljih sta bili napolnjeni s kompozicijami in kipi nadčloveške velikosti, katere so večinoma Angleži odnesli v britanski muzej v London (»Elgin marbles«). Vzhodno podstropje je kazalo rojstvo Atene iz Zenove glave sredi zbora olimpskih bogov. Ostali sta na mestu (v levem oglu) le konjski glavi pred Helijevim vozom, ki se je dvigal iz morja, in v desnem oglu potapljajoča se konjska glava Seleninega vozá. V zapadnem podstropji je bilo videti, kakó se je prepir med Ateno in Pozejdom zaradi Atike odločil na korist Ateni. Na mestu se vidita le še dva okrnjena kipa, katera tolmačijo za podobi Tezeja in Hebe.

Na obeh pročeljih je celino zidovje podaljšano (»in antis«), a pred njim je stalo po šest dorskih stebrov, takó da sta bili na obeh stranéh lopi, kjer so hranili posebno dragocene darove. Aleksander Véliki je dal obesiti na arhitravih obeh pročelij pozlačene oklepe, katere je uplenil v raznih bitkah s Perzijci. Okolo zunanjih sten vse celé se je vlekla od zgoraj 160 *m* dolga in 1,08 *m* široka proga podstrešnih podob, kažočih svečano procesijo panatenej, ki se je vršila vsako četrto leto. Samó zapadni reljevi so še ostali na svojem mestu (drugi so ali v Londonu, ali pa v akropolskem muzeji) in tu se vidi, kakó so urejali procesijo, kakó so se mladeniči oblačili, konje sedlali, kakó so jih zajahali in se vpotili, toda vsi jezdecí še niso bili pripravljani. Sredi vzhodnega podstrešja je bil vpodobljen prizor (plošče so sedaj do malega vse v Londonu), kakó so izročali vezeno svečanostno obleko

za Ateno olimpskim bogovom, in sicer jeden mož in jeden deček, pa jedna žena in dve deklici. Bogovi so sedeli na obeh stranéh od gledalca, zadnji na desnici je bil Eros. Za njim so stali mirno govoreči možjé, ki so prišli gledat procesijo. Tem se bližajo v svečani procesiji žene in dekleta, ki nosijo ploskaste jerbace na glavi (napolnjene z darovi), a možjé so pripravljene, da jih jim snamejo. Za temi prihajajo drugi pari, ki nosijo zdele in ročke. Na céle severni strani vidimo najprej štiri vole in mnogo ovâc, katere vodijo mladeniči, potem tri nosilce s kadunjami in tri s hidrijami (vrči za vodo) na ramenih. Četrtri hoče ravno svojo hidrijo vzdigniti s tal in takó kaže, da se pridružuje procesiji. Za temi nositelji prihajajo štirje piskači in štirje udarjalci na liro, a za njimi se vije dolga in stisnjena vrsta bradatih móž (bržkone so to duhovniki, dostojanstveniki in veljavni možjé) ter štiriuprežnih voz z njih voditelji in mladeniški vojaki. Za temi je videti dolga vrsta vitezov, izmed katerih pa še niso vsi pripravljene, kakor smo videli na zapadni strani. Tukaj imamo torej pred seboj popolno podobno grške procesije.

Iz vzhodne lope (*πρόνυος*) je držala pot v véliki del svetišča (*νάος*), ki se je imenoval *ἐκκτόμπεδος*, ker je bil dolg 100 grških čevljev (30·8 *m*). Dejanski je znašala njegova dolžina 29·2 *m* in širina 19·2 *m*. Dve vrsti devetero dorskih stebrov sta ločili »naos« v tri ladje, nad katerimi so bili hodniki. Nekaj pred ločilno steno je stal v srednji ladji glasoviti Fidijev kip Atene »Parthenos«. Visok je bil 12 *m*, a izdelan od slonove kosti in od suhega zlatá ter je veljal 44 talentov (po 2357¹/₂ gld.). Obraz, vrat, lakti, roke in noge, vse je bilo slonokoščeno, obleka pa zlata in je tehtala sama 40 talentov. Dala se je sneti, in to je bilo za Fidijo dobro, zakaj ko so ga zatožili, da je izneveril izročeno zlató, tedaj je lahko dokazal nedolžnost svojo. Kakšen je bil kip Atenin, to spoznamo iz dveh kipičev, ki sta bila v poznejših časih napravljena od marmorja (jeden še ni popolnoma izdelan) in sta sedaj v národnem muzeji. Po teh spoznaš, kako mojstersko delo je bila Fidijeva Atena. Desno roko je držala naprej in jo lahko naslanjala na tanek stebrič ter držala v nji okolo 2 *m* visoko Viktorijo. Z levico je oklepala ščit, pod katerim se je vzpenjala kača kot varuhinja Akropole. (Tudi Slovenci mislijo, da kače varujejo domačo hišo, zlasti ognjišče, pod katerim so.) Na zunanji strani tega ščita je bil vpodobljen boj med Amazonkami in Grki. Med poslednjimi je bil tudi plešoglav starec, ki je bil po obrazu podoben Fidiji, a drugi Perikleju. Zaradi tega so zatožili Fidijo, da je hotel zasramovati bogove. Kip je stal na podstavci, kjer je bilo vpodobljeno

rojstvo Pandorino. V poznejših časih so postavili v partenon tudi kip cesarja Hadrijana, ki se je zelo trudil olepšati Atene.

Nad svetiščem je bil lesen kasetovan strop s štirioglato odprtino na sredi. Stene so bile temnordeče pobarvane in izvestno tudi poslikane, ali o tem ne vemo nič natančnejšega. Sledovi povprečnega zidú se poznajo še sedaj na marmornatem tlaku. Zadnji (zapadni) del svetišča se je imenoval v ožjem zmislu »parthenon«; bil je 13,35 m dolg in je imel kasetovan strop od marmornatih plošč, katerega so držali štirje jonski stolpi. Kakor je dokazano iz napisov, bila je tu državna blagajnica, potem so bile v njem spravljene svete posode in priprave za Atenine svečanosti. Zmagovalec v panatenejskih igrah je dobil za darilo lepo veliko amforo s črnimi podobami, ki so kazale na sprednji strani oboroženo Ateno z napadalnim kopjem sredi dveh stebričev, na katerih stojita petelina. Poleg tega je napis: τῶν Ἀθηνῶν ζῆλον, t. j. od borilnih iger v Atenah. Na zadnji strani amforini je bil naslikan boj, v katerem si je borilec zaslužil darilo. Iz zadnjega dela svetišča so držala posebna vrata v tako imenovani »opisthodom«, t. j. zadnjo lopo, kjer so bržkone uradovali čuvarji državne blagajnice.

V taki obliki se je partenon nad dve tisočletji upiral vsem ne-zgodam. Ko je šel Sula na Mitridata, ni storil Akropoli nič žalega, in ko so po Teodozija Vélikega zapovedi zaprli vsa paganska svetišča, ni nihče poškodoval partenona. Tudi silni Alarik se ga ni upal lotiti, češ, da se je zbal njega čuvarice Atene Promachos. Z majhnim spremstvom je jezdil v mesto, okopal se po grškem načinu, obedoval v pritaneji in vzprejel bogate darove, s katerimi je potem odšel. Ko pa je krščanstvo tudi na Grškem pregnalo heladske bogove, izpremenili so (okolo leta 500 po Kr.) tudi partenon in erehtejon v kristjanske cerkve. Prva je bila posvečena M. B. (Theotókos), in v nji se je opravljala služba božja po grškem obredu; ko pa so leta 1205. Franki vzeli Utiko (»vojvodina atenska«), izpremenili so jo v katoliško metropolo. Véliki vhod so prestavili na zapad, a v »pronaos« so sezidali apsidno. Turki so si prisvojili leta 1459. deželo, izpremenili cerkev v mošejo in ji prizidali minaret v jugozapadnem oglu. V erehtejonu pa, kjer so že prej stanovali frankovski vojvode, priredil si je turški paša svoj harem. Franki in Turki so marsikaj prezidali na Akropoli, takó n. pr. »frankovski stolp« nad južnim krilom propilej, katerega je dal podreti šele Schliemann (leta 1876.). Turki pa so spravili svojo praharnico v partenon, in ko so Benečani pod Morosinijem oblegali Atene, priletela je dné 28. septembra 1687. leta bomba ravno v praharno, takó da se je smodnik vnel in razdejal srednji del svetišča; neizrečno pa je

poškodoval tudi podstropja. Druga eksplozija je razušila srednjo zgradbo propilej. Ko je lord Elgin leta 1814. snemal najlepše skulpture s partenona in erehtejona, ni mnogo pazil na zgradbe in je takó marsikaj poškodoval.

Na vzhodni strani partenonovi se vidijo temelji okrogle zgradbe, o kateri mislijo, da je bila svetišče Rome. Nad njo je zravnian podolgasto štirioglat prostor, kjer je baje stal žrtvenik Atenin. O nje starejšem svetišči na severu partenona sedaj skoro ni sledú. Pač pa stoji še vse ozidje erehtejonovo. To svetišče ni sezidano po jednotnem načrtu, ker je bilo posvečeno raznim namenom. V vzhodnem delu so častili Ateno kot varuhinjo mesta (Polias), v zapadnem pa Pozejdona-Erehteja. Najzanimljivejša je južna, »karjatidska lopa«, ker nosijo oblečeni ženski kipi arhitrave. Te ženske (*κόρραι*) so bile prav za prav duhovnice tega svetišča, kakor je spoznati po nagubani obleki, starinski ureditvi las in po jerbasu na glavi, katerega so pa umetniki izpremenili v korintski kapitélj. Najbolj poškodovano karjatido (vzhodno) so obnovili v našem času, a sprednjo so ponaredili od pečene ilovice, ker je lord Elgin odnesel original v London. Arhitravi kažejo zeló razsipno ornamentiko, in podstrešne figure so bile napravljene od belega marmorja ter vdelane v črn elevzinski kamen.

Razven doslej opisanih predmetov vidimo na Akropoli še moderno razglednico (belvedere) in novi akropolski muzej, ki pa stoji malone popolnoma skrit v neki dolbini, takó da nič ne zakriva starih ostankov. Napolnili so ga zgolj s stvarmi, katere so izkopali v letih 1864.—1885. na Akropoli. Ker so te stvari takó poučne, kakor óne v Londonu, stopímo vsaj za nekaj časa v akropolski muzej in si vsaj v naglici oglejmo najlepše njegove predmete. V veži se vidijo lepi reljevi, zlasti Demetre in Kore. V prvi sobi so pobarvani kipi dveh podstropnih skupin (Heraklej se borí s Tritonom in z lernajsko hidro) ter orjaška skupina: bik, katerega napadata dva leva. Slične podstropne skupine so tudi v drugi sobi. V tretji in četrti sobi so arhitektonski in skulpturni ostanki, v peti pa arhajiški, deloma pobarvani kipi. Najzanimljivejša je šesta soba, kjer je postavljena dolga vrsta arhajiških ženskih kipov. Ti kažejo plemenite deklice, ki so bile v službi Atenini na Akropoli in katerim so postavili portretne spomeníke. Vsi ti kipi so zeló poučni za način, kakó so stare Atenčanke spletale lasé, kakó so nagubavale obleko in kakšne vzorce so rabile za krojenje svojih oblek. V sedmi in osmi sobi so ostanki skulptur iz partenona, poleg tega pa se vidi krasna mladeniška glava z zlatimi lasmi in dovršeno izklesan mladeniški kip. V deveti sobi vidimo reljeвне plošče

od Nikinega svetišča (krasna je boginja, ki si odvezuje sandale) in v deseti arhajiško moško glavo prirodne velikosti od bronca ter Atenino podobo od bronaste pločevine.

Sedaj je Akropola podobna groblju, polnemu svetlobliščečih ruševin in razdrobljenih umetnin. Toda obrnimo se že od teh mogočnih ostankov nekdanje bliščobe in ozrimo se okolo našega stališča. Pač krasen pogled se nam odpira na vse strani, zlasti po mestu in atenski ravnici tja góri do Parnasa in do bliščečega Pentelika. Ravno nasproti se nam dviga skalnati Likabet, na čegar temeni (277 m) čepí cerkvice Sv. Jurija z majhnim stanovanjem za tamošnjega popa. Himet je pač žalosten prikaz, a tem lepši je pogled na morje proti jugu in zapadu. Ta razgled se najbolje uživa s planote pri Nikinem svetišči. Tukaj lahko pozabimo časovnih valov, ki so vse razdejali, in se veselimo morskih valov, ki so mnogo prijaznejši. Okolo Pireja se slikovito menjavata celina in morje in naš pogled plava čez eginski zaliv tja dóli do argolidskih obal. Na zapadu vidimo v dolini ob Kefisu prastare oljičnate gaje, za njimi razvaline elevziške, megarske gore in daleč zadi gorico Akrokorinta, podobno kupoli. Najkrasnejši je razgled malo pred solnčnim zapadom, kakor ga je opisal Byron takó mojsterski v tretjem spevu »Korzarja«. Ne le tujci, nego tudi mnogi Atenci hité vsako popoldne proti večeru na Akropolo, da se naužijejo tega prekrasnega razgleda.

Uprav čarobna pa je Akropola ponoči, ko jo obseva mesec. Atenski župan povabi večkrat tujce in druge odličnjake, da gredó ž njim o mesečnih nočéh na Akropolo, katero drugače že zapró o solnčnem zapadu. Grobna tišina je razprostrta čez mesto in morje, svetišča in stebri pa nas gledajo kakor podobe brez življenja. Kakó se vse to blišči in svetlí! Zgradbe se nam zdé še mnogo veličastnejše, ker ne opazimo škrbin in odkrhnin takó natanko kakor ob solnčni svetlobi. Zamišljeni in molčé korakamo med temi začaranimi podobami, med temi vzvišenimi tvori, kakor bi se bali, da jih ne vzbudimo iz večnega spanja. Sedaj šele umejemo vso velikost Fidijevega duhá, ki je ustvaril takó veličastne umotvore, a nehvaležni Atenci so pustili, da je umrl v ječi. Vender njega vzori niso umrli, nego razkropili so se po vsem svetu, razširili so lepoto v najoddaljenejše kraje in dokazali, kakó visoko se človeški duh popné nad pusto vsakdanjostjo.

Menda še nihče ni prišel na Akropolo, da bi se bil ločil lahkega srca. Ali od vseh straníj se čujejo zvižgajoči piski iz piščalk akropolskih paznikov, in treba se je pripraviti na odhod, sicer nas góri zapró. Δὲν πιάζει, saj pojdemo jutri zopet góri!

(Dalje prihodnjíc.)

A t e n e.

Spisal S. Rutar.

III.

(Konec.)

tene štejejo sedaj do 120.000 prebivalcev. Mesto rase jako hitro, ker se naseljujejo Grki, bivajoči zunaj države. Med njimi je mnogo Arbanasov, ki stanujejo zlasti na Akropole severovzhodni strani. Pred pol stoletjem so bile Atene prav za prav le siromašna albanska vas. Po veri so prebivalci pravoslavni Grki in Rusi, potem katoliki, protestantje, angličani, židje i. t. d. Atenčani so kakor Grki sploh zelo prijazni, gostoljubni in uljudni, da, celo kavalirski in viteški, vsaj proti tujcu. Pravih beračev po mestu ni, ker so ljudje preponosni, da bi prosili, in tudi čuvarji po muzejih (večinoma invalidi) ne vzprejmo nikakeršne napitnine, niti tedaj ne, če jim daš shraniti palico ali dežnik. Vstop k vsem zbirkam je na Grškem popolnoma brezplačen. Tu pa tam res čepi starec ali starka pred vrati in ima krožnik pri sebi, na katerega hvaležno prejema milodare; ne nadleguje pa nikogar.

Moški so lepo rasli in tipiških obrazov. Lica so navadno zelo markantna, izrazujoča odločnost, nos precèj zakrivljen, barva temno-rjava, oči in lasje malone črni. Navadni Grki se brijejo, samo brke si pusté in jih gojé. V pogovoru so jako živahni, hodijo pa premišljeno, svečanostno-počasno. Vsak moški nosi in vrtí v roki ali pa v obeh rokah na hrbtu našim brojanicam podobno igračo (»gumbologion«, »kordonja«), katero vedno suče okolo pestí ali pa šteje njene jagode, da mu čas mine in da mu hitreje krožijo misli. Mnoge take igrače so prav lepe, n. pr. nabrane od pirejskih školjčic. Omikanci se nosijo popolnoma civilno (»alla franca«), navadni ljudje in kmetje pa so še ohranili národno nošo. Grki na celini se oblačijo po albanski šegi in nosijo »fustanelo«, t. j. široko, ženskemu krilu podobno belo suktnjo, ki je brezštevilnokrat nagubana in seza ravno do kolen. Ker je treba zanjo mnogo platna, zato je tudi draga in stane, če je boljše vrste, pet do šest goldinarjev. Nad fustanelo nosijo Grki odprt telovnik, ki je ob robu bogato našit. O praznikih, ali kadar gredo na pot, oblečejo čez telovnik še rdeč okrašen jopič z razklanimi rokavi. Fustanela in jopič sta zvezana s širokim pasom, za katerega vtaknejo orožje, nože, tobačne mehurje, denar in druge priročne potrebščine.

Na glavi nosijo rdeč fes (poleti slamnat klobuk) z modro ali zlato čuško. Piščali so pokrite s suknenimi ali platnenimi golenicami, na nogah pa nosijo navadno čolničaste rumene ali rdeče opanke s kljunom spredí. Skoro jednako nošnjo imajo tudi Grki po otocih, samó da nosijo namesto fustanele široke, vreči podobne hlače ($\beta\rho\alpha\alpha\acute{\iota}$) kakor Turki in mohamedanski Slovani.

Ženske imajo trpke, odurne in začrnele obraze. Lepo lice ugledaš le malokdaj, in celó med mladimi deklicami, ki hodijo v »Arsakion«, zastonj iščeš nežnega obraza. Meščanke se oblačijo civilno, kmetice pa kakor naše Hrvatice po kmetih. Na glavi imajo ruto ali pa fes; po hrbtu jim visé dolge, črne kite, v katere rade vpletajo srebrn denar. Marsikatero deklè nosi vso svojo doto v laséh. Starim Grki-njam so podobne v tem, da se ne vtikajo v javno življenje in da ne hodijo mnogo zunaj hiše. Da pa imajo še nekaj Ksantipinega značaja, o tem sem se prepričal na vožnji iz Pireja v Atene, ko je popadija neznansko oštevala svojega možá; toda ker sem premalo razumel novogrški, ne vem, kaj vse mu je očitala.

Grški popje (»papás«) imajo takó značilno obleko, da jih takoj opazi vsak tujec. Hodijo in vedejo se zeló dostojanstveno. Njih znak je dolg črn talar (protopopje nosijo tudi višnjev talar) in visoko pokrivalo, ki je podobno našim cilindrom, ali nima okrajkov, nego samó na vrhu vèñ zavihan rob. Brado in lasé imajo jako dolge; prva seza časih do pasú, drugi so namazani s salom, da se svetijo, in so skriti pod vrhnjo suktnjo. Če pop potuje, prinese svoje potrebščine kár v vreči, katero vrže čez rame kakor navaden kmet. Ne samó po kmetih, nego tudi v mestu so popje opravljeni zeló siromašno, dà, celó umazani so.

Časih se sliši mnenje, da se po žilah denašnjih Grkov ne pretaka nì kapljica starohelenske krvi. To ni res; Grki so pač zeló pomešani s Slovani in Romani, ali temeljni element je venderle starohelenski. Že národni značaj je ostal vedno tisti. Kakor stari Grki, takó so tudi sedanji zeló gibični, dovtetni, bistrourni in ukaželjni. Ne pazijo samó na duševno izobrazbo, nego zlasti tudi na telesno, prav kakor njih pradedje. Povsod gojé v šolah tudi telovadbo in otroške igre. Vsako četrto leto napravljajo v starem stadijonu, vzhodno od Aten, ljudske veselice in igre, podobne nekdanjim olimpijskim. V obrazu pač večkrat zapaziš slovanski tip, ali na otokih (n. pr. že na Salamini) se je še ohranil prvotni tip, ki je precèj podoben albanskemu. Tudi novogrški jezik se je neposredno razvil iz starogrščine, in sedanji Grki celó trdé, da stari niso takó govorili, kakor so pisali. Občeznano je, da sedaj izgo-

varjajo η , υ , ϵ in \omicron kakor i ; υ v diftongih kot f , β kot v in ϑ kakor angleški th (s). V navadnem govoru imajo vse polno tujih izrazov, zlasti italijanskih in turških. Gomb, blato, garifonija (nagelj) so tudi Slovencem znane besede.

V Atenah je jedino grško vseučilišče ($\piανεπιστημίου$) s štirimi fakultetami, ki je urejeno po vzgledu nemških vseučilišč, toda ni takó dobro preskrbeno z učenjaki. Zató zahajajo imovitejši grški mladeniči, zlasti juristi in medicinci, kàj radi na tuja, nemška in francoska vseučilišča. Pouk na atenskem vseučilišču je popolnoma brezplačen, ker ima ta zavod lepo imenje, nabrano iz ustanov; iz njega plačujejo učitelje in docente, katerih je skupaj okolo 60 ($\alpha\alpha\theta\upsilon\lambda\iota\tau\alpha$). Mnogi visokošolci so takó siromašni, da si morajo svoj vsakdanji kruh služiti kot sluge v bogatejših družinah. Z vseučiliščem je združena »národna knjižnica«, ki šteje že 150.000 zvezkov. Gimnazij (višjih) s štirimi razredi je v mestu 5, a progimnazij ali helenskih šol ($\acute{\epsilon}\lambda\lambda\eta\nu\nu\iota\kappa\acute{\alpha}\ \sigma\chi\omicron\lambda\epsilon\iota\alpha$) s tremi razredi 10. Poleg teh je moško in žensko učiteljišče in višja dekliska šola s štirimi razredi. Na poslednji se učé deklice poleg modernih jezikov, botanike in matematike tudi čitati in umevati Homerja, Ksenofonta in Polibija. Gimnazijci pa se učé največ grščine (po 12 ur na teden v vsakem razredu), potem latinščine (po 4 ure), matematike (po 3 ali 4 ure), zgodovine in francoščine (po 3 ure). Pri maturi abiturijentje predstavljajo Homerja na novogrški jezik.

Tudi ljudsko šolstvo je na Grškem uravnano prav dobro, mnogo bolje nego po drugih državah balkanskega polotoka. V njih gojé poleg elementarnih predmetov zlasti zemljepis in zgodovino Grške, in reči je, da so grški dečki v teh dveh predmetih kàj dobri; zlasti junake stare in nove zgodovine spoznajo kàj skoro. V Atenah je tudi ljudska knjižnica, ki izdaja mesečne zvezke za preprosto ljudstvo. Takisto imajo šolo za glasbo, in blizu Trga zloge je novo gledališče, kjer igra pozimi káko francosko ali italijansko društvo s kraljevo podporo. Dve poletni (odprti) gledališči, kjer se igra grški, sta v Stadijskih ulicah in ob Ilisu, blizu palače za razstave. Vender so sedanji Grki v gledališki umetnosti daleč za starimi.

Ljudsko šolstvo je na Grškem urejeno precèj dobro. Povsod so učilnice (po samostanih tudi duhovna vzgajališča), in učitelji se celó ponašajo pred tujci s svojo zbirko knjig. Sosebno radi se učé zgodovine, zlasti junaška dela nekdanjih Grkov. Učitelji tudi znajo izvrstno navduševati mladino za domovino in ji vcepiti ljubezen do národa. V šoli učé celó politiko, n. pr. da se jim je osobito bati Angležev. Razposajenosti in surovosti ni med mladino nikjer. Tudi med odraslimi

ljudmi je že popolnoma izginilo razbojništvo in banditstvo; le v Tesaliji, ki se je združila z grško kraljevino šele leta 1881., dogajajo se baje še vedno razbojniški napadi.

Občinska opravila vodi župan (*δημάρχος*) in občinski svet. Zavisna sta od atiškega prefekta (*νομάρχος*), ki je neposredno podrejen predsedniku notranjega ministerstva. O dvorskem življenji se v Atenah zapazi kaj malo, dasi se člani kráľjevske rodovine pogostoma vozijo na izprehod. Z dvorom občujejo zastopniki tujih držav, najvišji grški uradniki in »fanarjotsko« plemstvo, ki se čimdalje bolj seli od »fanarja« (svetilnika) v Carigradu v Atene. Ker pa občuje večinoma francoski, ljudstvu ni priljubljeno. Vsak dan proti poldnevu je stražna parada, pri kateri igrajo vojaki zeló poskočne fanfare. Grška vojska je uniformovana evropski, razven lovcev ali *εἰζωνοί*, ki nosijo nagubano fustanelo in bogato našit jopič, na glavi pa fes z dolgim čopom. Med pešci treba posebe omeniti takó imenovanih *χοροφύλακες*, ki opravljajo po kmetih službo naših orožnikov.

Predno se ločimo od Aten, poglejmo še nekoliko v njih najbližjo okolico. Vsak izobraženec se izza srednješolskega izobražanja izvestno še spominja klasiškega griča Kolona, katerega opeva Sofoklej v svoji tragediji »Edip na Kolonu«. V starem veku se je dvigalo na Kolonu, 3 km severozapadno od Aten, Pozejdonovo svetišče, in okolo njega je bil svet gaj, posvečen istemu bogu. V njem so glasno prepevali slavčki, in okolo njega so se pasli konji. Oljika in vinska trta, navrnjena v senčne latnike, prepresali sta vso okolico, po kateri so tudi šumeli potoki. O vsem tem sedaj ni več sledú, samó tu pa tam vidiš posamezno oljično drevo. Kolon je sedaj pust in gol. Na njega temeni stojita spomenika francoskega učenjaka Karla Lenormanta († 1859.) in nemškega arheologa Karla Otfrieda Müllerja († 1840.). V bližnji jami, iz katere so kopali pesek, pa vidiš vse polno razbitih steklenic, katere so posetniki tam góri izpraznili v spomin minule slave.

Jugovzhodno od Kolona in blizu velikega kolodvora je bila imenitna »akademija«, t. j. filozofska šola z izprehajališči v senci starih oljik. Imé so ji vzdeli po posestniku Akademu, ki jo je prostovoljno prepustil mladini za igrališče in učilišče. Tukaj je najrajši bival in poučeval modrijan Platon, takisto njegovi učenci, ki so se imenovali »akademiki«. Tudi Ciceron se je tukaj učil modrosti, in Horacij se je izprehajal v tem oljičnem gaju, posvečenem Ateni.

Južno od akademije drži »sveta cesta« v Elevziji. Začenja se pri dvojnih vratih »dipylon«, kjer še vedno stoji mnogo nagrobnih spomenikov iz stare dóbe, najsi so najlepše prenesli v národni muzej.

Na njih so izražena srčna čustva ostalih sorodnikov v najpreprostejši obliki. Na plošči navadno vidiš podobo svetišča, v katerem sedi rajnik med sorodniki in podaja roko v slovó najmilejšemu sorodniku, oče sinu, žena možu i. t. d. Tudi stan in dóbo pokojnikov označuje poseben simbol; n. pr. mladeniči imajo pri sebi strgalec in stekleničico z oljem, žene škatljice z mazili ali nakraski, otroci se igrajo z živalimi; kar se jih je potopilo, sedé samotni na skali poleg razbite ladje. Kakor dandanašnji, imeli so kamenoseki take plošče pripravljene že naprej, in zato ni misliti, da so vpodobljene osebe portretje mrličev.

Takó smo zašli na počivališče mrtvecev; spodobi se torej, da si ogledamo tudi sedanje pokopališče Atenčanov. To je na jugovzhodu od mesta, na podnožji Himeta in blizu starega stadijona. Pot do tja drži mimo preimenitnega studenca »kallirrhoe« in blizu ónega, kjer je Platon razlagal Fedronu neumrljivost duše in ideje, katero vsaka duša prinese s seboj iz nebes. Studenec, iz katerega so neveste zajemale vodo za ženitveno kopelj, je sedaj mlaka polna nesnage in beraških cap, izprehajališče pa je prašna cesta, kjer se paglavci podé in lasajo. Pred vélikem pokopališčem stoji na vzvišenem mestu spomeník Schliemannov: majhen štirioglat mavzolej, katerega krasé v podstrešji reljevi iz grške zgodovine. Nad njega vrati se čita napis:

Εἰνριχον κούθω Σχλιέμκνον, τοῦ μέγα κλέος
Τόν σε μιμνήσθαι χρὴ πολλά πονεῖντα βροτοῖς.

(Henrika Schliemanna hranim, preslavnega, katerega ti je posnemati, ker je premnogo storil za človeštvo). Schliemann je nenadoma umrl dné 26. decembra 1890. leta v Napolji, a njega vdova Sofija ga je dala prepeljati v Atene in tam slovesno pokopati. Ona tudi ob svojih troških (pod vodstvom Dörpfelda) nadaljuje razkopavanja v Troji.

Atensko pokopališče je precěj veliko in dosti lepo, nasajeno s cipresami po vzgledu italijanskih grobišč. Tudi nagrobni spomeníki posnemajo italijanske in predstavljajo v živih podobah ločitev pokojnikovo od njega rodbine. Mnogi teh spomenikov so umetniško izvedeni in vredni, da si jih tujec ugleda. Še več pa je spomenikov brez ukusa in umetniške vrednosti. Tudi to pokopališče je živa podoba stanovskih razlik v človeški družbi: siromašni mrličí imajo na svojih grobih le preproste križe brez napisa ali pa celó le tablice s številko, katera rabi grobarju za informacijo. Δὲν πικρῆς!

